

ИНДЕКС ПОТРОШАЧКИХ ЦЕНА

ПРАВНИ ОСНОВ

Истраживања којима се прикупљају подаци о ценама на мало спроводе се на основу Закона о званичној статистици („Службени гласник РС“, бр. 104/2009) и Уредбе о утврђивању појединих статистичких истраживања („Службени гласник РС“, бр. 110/2009).

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

Циљ и садржај статистичког истраживања

Индекс потрошачких цена представља посебан вид индекса цена на мало којим се мери просечна промена цена фиксне корпе робе и услуга које домаћинства купују у циљу задовољења својих потреба. Индекс мери промене цена у времену, при чему се за оба периода која се пореде користи структура потрошње базног периода (Лесперов тип индекса). Основна намена овог индекса је мера инфлације, а користи се и као дефлатор финалне потрошње домаћинства.

Извештајне јединице

Извештајне јединице обухватају све врсте продајних места (продавнице свих типова и величина, зелене пијаце, занатске радионице, предузећа која пружају јавне услуге, угоститељски, спортски и културно-образовни објекти и сл. на којима се остварује највећи промет). Листа продајних места дефинисана је на почетку године и не мења се у току године. Број продавница, а самим тим и број снимљених цена, зависи од величине града и креће се од 3 до 10 цена за сваки производ, односно услугу. У изабраним продавницама сниматељи бирају производе који одговарају задатом опису производа и који се у тој продавници највише продаје. У случају да се неко продајно место затвори или изабрани производ нестане са тржишта из било ког разлога, сниматељ приступа избору замене онако како је наведено у Упутству за снимање цена.

Обухват истраживања

Подаци о ценама на мало, које су основ за обрачун индекса, прикупљају се у 15 градова који представљају административне и трговинске центре: Београд, Ваљево, Зајечар, Крагујевац, Краљево, Лесковац, Ниш, Смедерево, Ужице, Шабац, Нови Сад, Сремска Митровица, Зрењанин, Суботица и Панчево.

Листа производа обухвата 606 производа и услуга – представника (репрезентаната) производа и услуга који се купују и користе у личној потрошњи становништва. Критеријум по ком ће се неки производ (или услуга) уврстити у листу јесте да учешће групе производа (или услуга) чији је он (или она) представник буде веће од 0,1% у укупној потрошњи домаћинства. Зато се, у циљу задовољења принципа репрезентативности, листа производа и услуга ревидира на почетку сваке године.

За обрачун Индекса потрошачких цена користи се Класификација робе и услуга индивидуалне потрошње по намени прилагођена потребама обрачуна Хармонизованог индекса потрошачких цена (COICOP-HICP). Класификација има 3 нивоа:

- Двоцифарски ниво – ниво дивизије (укупно 12)
- Троцифарски ниво – ниво групе (укупно 39)
- Четвороцифарски ниво – ниво класе (укупно 93)

За потребе обрачуна Индекса потрошачких цена извршена је подела на ниже нивое, док је ниво класа најнижи ниво на коме се Индекс потрошачких цена публикује.

Број производа и услуга по дивизијама:

01. Храна и безалкохолана пића	148
02. Алкохолна пића и дуван	12
03. Одећа и обућа	81
04. Стан, вода, електрична енергија, гас и друга горива	37
05. Намештај, покућство, текуће одржавање стана	78
06. Здравство	25
07. Транспорт	34
08. Комуникације	27
09. Рекреација и култура	41
10. Образовање	5
11. Ресторани и хотели	87
12. Остала роба и услуге	31

Метод, време и извори за прикупљање података

Прикупљање података о ценама детаљно је дефинисано Упутством за снимање цена, које је саставни део методологије. Цена на мало, која је основ за обрачун индекса, представља цену производа или услуге која важи у моменту куповине производа, односно вршења услуге и садржи све порезе и таксе.

За око 90% производа и услуга цене се снимају на терену у тачно дефинисаним временским интервалима и на тачно одређеним местима снимања. Цене снимају статистичари-сниматељи цена који живе у изабраним градовима и који познају ситуацију на терену.

Снимање цена се обавља сваког месеца у следећим интервалима:

- пољопривредни производи: од 15. до 21.
- индустријски прехранбени производи: од 11. до 14.
- индустријски непрехрамбени производи: од 03. до 10.
- услуге: од 14. до 17.
- угоститељске услуге: од 18. до 21.

За око 10% производа и услуга цене се снимају централизовано (у Одељењу статистике цена Републичког завода за статистику) 15. у месецу. Методе прикупљања цена су различите и зависе од врсте производа или услуге (телефоном, и-мејлом, интернетом). На овај начин се прикупљају подаци о ценама производа и услуга чије су цене јединствене на територији Републике Србије или се крећу у истом правцу као и цене електричне енергије, деривата нафте, дневних и недељних листова, поштанских и телефонских услуга, ренте, банкарских услуга, услуга осигурања, аутомобила, ПС опреме и мобилних телефона.

Обавеза заштите индивидуалних података

Сви подаци добијени са терена, као и из других извора, представљају пословну тајну и подлежу примени Одредбе о поверљивости (члан 44. Закона о статистици).

Основна обележја истраживања

Обрада података почиње контролом података, тј. снимљених цена. Прва контрола обавља се на самом терену приликом снимања. Свака промена цена има своју шифру која означава разлог промене цене. Друга, додатна контрола обавља се у служби и том приликом се за додатна појашњења контактирају сниматељи. После коначне валидације приступа са изради просечних цена за град, односно територије.

Просечна градска цена рачуна се простом геометријском средином из цена по местима снимања, по формули:

$$P_{gk}^m = \left(\prod_i^n P_i^m \right)^{1/n},$$

где је P_{gk}^m просечна месечна цена за град g , за производ k , P_i^m месечна цена за производ у продавници i , а n број снимљених цена у граду.

Просечна месечна цена за територије (за централну Србију и АП Војводину) рачуна се пондерисаном геометријском средином просечних месечних градских цена по формули:

$$P_{tk}^m = \left(\prod_g^s P_{gk}^{m_{wg}} \right)^{1/\sum w_g},$$

где је w_g пондер града, а s број градова који припадају одређеној територији.

Просечна месечна цена за Републику Србију рачуна се пондерисаном геометријском средином просечних месечних цена за територије по формули:

$$P_{RS,k}^m = \left(\prod_t^j P_{tk}^{m_{wt}} \right)^{1/\sum w_t},$$

где је w_t пондер територије, а j број територија.

На основу просечних цена, израчунавају се индекси од најнижег нивоа (ниво производа) до нивоа укупног индекса, применом следећих формула:

за индивидуалне производе

$$i_{k}^m = \frac{p_k^m}{p_k^o},$$

и за групе производа

$$I_m = \frac{\sum_k w_k i_{k}^m}{\sum_k w_k}$$

где је w_k пондер, а i_{k}^m индивидуални базни месечни индекс производа k .

Пондери за израду индекса представљају структуру потрошње домаћинстава. Главни извор јесу подаци добијени на основу Анкете о потрошњи домаћинстава. Обухваћена је потрошња домаћинстава стално настањених на економској територији земље. Није обухваћена потрошња колективних домаћинстава, као ни потрошња нерезидената. У изради пондера користе се и други расположиви извори (Националних рачуна, Одељење трговине и угоститељства, подаци из одговарајућих министарстава и сл.).

Усаглашеност са међународним препорукама

Методологија обрачуна Индекса потрошачких цена усаглашена је са препорукама за обрачун индекса цена у Европској унији у највећој могућој мери. У будућем периоду (до краја 2012. године) предвиђа се потпуна усаглашеност са препорукама Еуростата.

ОРГАНИЗАЦИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Органи спровођења истраживања

Према Закону о статистици, Републички завод за статистику је одговорни произвођач података, задужен за припрему, прикупљање, обраду, анализу и публикавање података о потрошачким ценама.

Републички завод за статистику је задужен за израду упутства за снимање цена и методологије на основу којих се спроводи прикупљање и обрада података. Републички завод за статистику организује и спроводи редовне састанке са сниматељима цена, припрема упитнике и обавља послове који се односе на унапређење методологије обрачуна индекса потрошачких цена, анализу резултата и дисеминацију података.

Обавезност давања података

На основу члана 26. Закона о званичној статистици, извештајне јединице су дужне да без накнаде и уз поштовање рокова дају тачне, комплетне и ажурне податке.

Роковник спровођења истраживања

Истраживање се спроводи у неколико фаза:

- формирање листе производа и образаца (крајем године за наредну годину);
- снимање цена и њихова контрола на терену, попуњавање образаца и слање у Републички завод за статистику (рок: 21. у месецу);
- пријем материјала, детаљна контрола и коначна валидација цена, израда просечних цена и индекса, анализа података, израда коначних резултата и њихова дисеминација (рок: 12. у месецу за претходни месец);
- израда табела по посебним захтевима (рок: 5 радних дана од објављивања саопштења);
- подаци о индексима потрошачких цена публикују се на месечном и годишњем нивоу (саопштење Индекси потрошачких цена – ЦН11, публикације Месечни статистички преглед, Статистички годишњак Србије).

ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

У прилогу:

- Обрасци Ц11, Ц12, Ц13, Ц14, Ц14о, Ц14б, Ц31к

Контакт особа – Савић Татјана, локал 374